דעות

{ אלונה וינוגרד }

הקרב על השקיפות

השבוע פורסם כי נתוני השכר של צה"ל ייחשפו למשרד האוצר. האם ההישג אמור לשמח או שמא הידיעה שעד היום, ככל הנראה, בוזבזו מיליארדים בגוף ציבורי ללא פיקוח או בקרה מעיבה עליו עד כדי כך שהוא כבר לא כל כך מרשים? ואולי ההישג המרשים באמת הוא שטאבו נוסף נשבר; תקציב הביטחון יכול להיחשף בפני אנשי משרד האוצר וביטחון המדינה לא נפגע מכך. אך האם זה מספיק?

נכון, עד היום נתנו לחתול לשמור על השמנת וזה מדאיג, וכנראה בצדק, אך מעתה יש מי שמפקח. אנשי משרד האוצר באו לעשות סדר ולהכניס קצת משמעת בחגיגה שהתנהלה עד היום במשרד הביטחון. הגיע הזמן. זה בדיוק מה שהמחאה דיברה עליו; שקיפות, אחריות, חופש המידע.

מנגד, הנתונים המדוברים יהיו חשופים למשרד האוצר בלבד. כלומר, זה בעצם בכלל לא מובן מאליו שגם אנחנו, הציבור, נזכה לראות מה קורה שם, במערך השכר והתקציב של משרד הביטחון.

אין ספק שהעובדה שעד היום תקציב משרד הביטחון לא היה נתון לפיקוח או לבקרה חיצונית כלשהי הדירה שינה מעינינו, והכוונה כמובן היא לאנשי חופש המידע (השאר, אני בטוחה, ישנים לא רע בכלל). והזכאות שתהיה מעתה לגוף נוסף, ולא סתם גוף, אלא משרד האוצר בכבודו ובעצמו, לראות את הנתונים היא לכל הפחות ראויה. אבל למה רק הם? למה לא גם אנחנו? אם הקביעה היא שהמהלך הזה יוביל לחיסכון של שני מיליארד שקל ב־ 2012 תארו לעצמכם לאיזה חיסכון נוכל להגיע אם התקציב ומערך המשכורות (במגבלות המובנות) יהיו חשופים לציבור כולו?

וזה לב העניין. על מה בעצם אנחנו מדברים כשאנחנו אומרים "חופש המידע"? אנחנו אומרים שהציבור הוא מי שראוי שיהיה "הגוף הנוסף".

מידע שעובר מידיעתו של משרד אחד לידיעתו של משרד אחר אינו מקיים את עקרון השקיפות. ולכן רק כשהמידע יגיע לציבור כולו נדע שקיפות ודמוקרטיה מה היא, ואז באמת נבין מי בעצם חוגג על חשבון מי. ⊗

מנכ"לית התנועה לחופש המידע

{ יהודה שרוני }

המסוק של ברק

שר הביטחון אהוד ברק ידוע כמי שאינו נוטה לתקוף חזיתית את יריביו. כמו מתאגרף מיומן הוא מעדיף לחבק אותם, חיבוק דוב כמובן. יש הטוענים שכך הוא הורג אותם ברכות. אבל ברק אינו רק מר חיבוקי. אחרים מוכנים למות קודם שיתנצלו (ראה פרשת המשט הטורקי), אך אהוד ברק הוא מתנצל סדרתי ואינו עושה מכך שום עניין. הוא עשה זאת בפני המזרחים ממפלגת העבודה לדורותיהם. הוא התקפל בפני המצרים בעקבות התקרית בגבול הדרום. הוא לא היסס להצטער אם נהג שלא כראוי בפרשת העברת פעילותו העסקית לבנותיו. ברק מוכן להתנצל גם כלפי הטורקים ובלבד שפרשת המשט תגיע סוף־סוף לסיומה. הכבוד מבחינת ברק אינו האישיו המרכזי באג'נדה שלו. יהורם גאון טען הרי ב"קבזלן" שבשביל כבוד צריך לעבוד.

כראש אמ"ן לשעבר ברק יודע לזהות את מוקדי הכוח ולהתחבר אליהם. בחודש שעבר במהלך ועידת גלובס לעסקים בפורום המחאה החברתית נשאר ברק באולם עד הסוף, רק כדי לעלות לבמה וליצור קשר עם פתיו שפיר ועם חבריה. בחודשים האחרונים הוא אף שכלל את השיטה. כל אימת שהוא זקוק לקשר בלתי אמצעי עם בעל תפקיד כזה או אחר הוא נוהג להזמינו ל"סיבוב" מוטס בהליקופטר.

מבקר המדינה בודק את פרשת מניות אהוד ברק בע"מ והעברתם לבנותיו או את פרשת מסמך הרפז? הוא מוזמן לסיור בהליקופטר בגדר המערכת המוקמת בגבול עם מצרים. ח"כ ציפי חוטובלי תוקפת את הכוונה לשריין לברק מקום ברשימת הליכוד בבחירות הבאות לכנסת? לפתע היא מוצאת את עצמה בחברת נכדיו בטיסה לבסיס חצרים כדי להשתתף בטקס סיום קורס הטיס. לשר הביטחון ויכוח נוקב עם משרד האוצר בנוגע לגודל התקציב ולנגיד בנק ישראל יש מה לומר? סטנלי פישר מוזמן לביקור בבסיס חיל האוויר בתל נוף הכולל מאוחר יותר גם סיבוב אווירי.

> מובן שההזמנות לתדרוך אישי על־ידי שר הביטחון בכבודו ובעצמו מחניפות למקבליהן וקשה לעמוד בפיתוי. מי באמת יכול לסרב להצעה להתחכך ברמטכ"ל המעוטר ביותר של צה"ל? ייתכן שלכל אחד מהמקרים בנפרד יש הסבר, אבל צבר המקרים הנוגע לשירותי ההטסות הוא שמעורר את אי־הנוחות

ללא קשר לביקור הצה"לי, פרופ' פישר תמך בעמדת ברק בוויכוח על גובה החריגה בתקציב הביטחון ממתווה ברודט. שר האוצר יובל שטייניץ אינו יכול כמובן להציע לנגיד שירות VIP ברמה כזאת.

מובן שההזמנות לתדרוך אישי על־ידי שר הביטחון בכבודו ובעצמו מחניפות למקבליהן וקשה לעמוד בפיתוי. מי באמת יכול לסרב להצעה להתחכך ברטמכ"ל המעוטר ביותר של צה"ל? ייתכן שלכל אחד מהמקרים בנפרד יש הסבר, אבל צבר המקרים הנוגע לשירותי ההטסות הוא שמעורר את אי־הנוחות.

ללשכת שר הביטחון יש הסברים מצוינים בנוגע לשימוש בהליקופטר. "שר הביטחון טס ממילא במסוק וכשיש מקומות מצטרפים אליו מדי פעם אנשים על בסיס מקום פנוי. אין ויכוח שהשר חייב להתנייע באמצעות מסוק", אמרו אתמול בלשכת ברק והוסיפו כי "ח"כ חוטובלי הוטסה על־פי בקשתה. הנגיד הוזמן לסיור ובאחד האתרים היה צורך בהטסה. לא זכור המקרה שמבקר המדינה השתתף בביקור מוטס בדרום".

העובדה ששר הביטחון חייב להתנייע במטוס והוא עושה זאת מידי יום שלישי בביקוריו ביחידות צה"ל אינה שגויה במחלוקת. השאלה היא עד כמה הוא רשאי לנצל את המסוק (על בסיס מקום פנוי, כמובן) לקידום מטרותיו האישיות.

האם בצה"ל יש נהלי שימוש בציוד צבאי למטרות אזרחיות? מה המותר והאסור במקרים אלה? מי האחראי לביטוח ולפיצוי המוטסים במקרה של תקלה חלילה? נראה כי הגורם הראוי והמתאים לבדיקת נוהלי השימוש בכלי הטיס הצה"ליים הוא מבקר המדינה מיבה לינדשטראוס.

הבעיה היא שגם לינדנשטאוס השתתף כאמור בסיור מוטס. קשה להאמין שהוא הכתובת הראויה לבדיקת הסוגיה. ⊗

{ אבישי כהן }

לקפוץ למים העמוקים

שמחתי לשמוע על רתימתו של פרופ' יוגין קנדל לקידום פרויקט הקמת נמל עמוק מים, נמל תעלה, באילת. עם כמות הדיו שנשפכה בשנים האחרונות על כוונות ועל תוכניות להקמת נמל כזה, ניתן היה להשיט בו אוניות גדולות.

מאז שנת 2008 עוברת הכלכלה העולמית טלטלות שעדיין לא הסתיימו. אנו עדים גם לתמורות פוליטיות אזוריות אדירות, שהדיהן ישפיעו על אורח החיים של רבים מאיתנו בשנים הבאות. מחיר הנפט ומקורות האנרגיה העולמיים הם נעלם אחד גדול והשוק הצרכני הגדול בעולם, האמריקאי והאירופי, מצוי גם הוא במשבר שתוצאותיו עדיין לא ברורות. מה שכן, יש ודאות אחת שלגביה אין עוררין והיא התחזקות והתעצמות השוק היצרני האסייתי ועליית רמת החיים המדורגת של תושבי אזור זה.

זה סוד גלוי שיבשת אסיה עומדת לנתב אליה את מרבית ההון הפנוי שמסתובב בעולם, ברור לכל כלכלן שהשוק היצרני האסייתי ייצר בעתיד מוצרים מעולים במחירים זולים יותר ויותר. כל נושא התעבורה והשינוע הימי מאסיה לצרכנים באירופה ובאמריקה יעבור אף הוא תמורות ולעלות ההובלה הימית תהיה השפעה מרכזית וישירה על העלות הסופית לצרכן. תנאי שוק עולמי תחרותי, כשלכל סנט שייחסך בהובלה יש משמעות רבה, מציבים פוטנציאל להשתלבות של מדינת ישראל בסחר העולמי באמצעות הכנת נמל עמוק מים באילת, שיחובר באמצעות קו מסילות ברזל למרכז הארץ ולנמלים האחרים.

כדאי לזכור שמתום מלחמת ששת הימים ועד לגמר שיחות השלום עם מצרים היתה תעלת סואץ סגורה למעבר אניות שנים רבות, והדבר גרם להוצאות שינוע והובלה נוספות שייקרו לא מעט את עלות הסחורות העולמיות. אפשרות שינוע יבשתית מאסיה לשווקים העולמיים דרך נמל אילת, גם אם כיום היא חלופה יקרה לתעלת סואץ, היא בהחלט פתרון שמאפשר תכנון ארוך טווח לקונצרנים כלכליים עולמיים, והם ישמחו לממן פיתוח האלטרנטיבה שתחסוך להם כסף רב בעידן אי־הוודאות.

קו רכבת הכולל מסילה כפולה לנמל אילת ונמל עמוק מים שמותאם לקליטת אניות גדולות הם צו השעה. ממשלת ישראל מבינה את חשיבות הנושא ונקווה שתפעל בהתאם. ⊗

הכותב הוא מנכ"ל נמל אילת